ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠ' ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟΥ ΣΥΖΗΤΗΣΗ
στην υπόθεση C-251/89 *

I — Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

1. *Το κοινοτικό νομικό πλαίσιο*

Το άρθρο 77 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, αφορά τη χορήγηση παροχών για συντηρούμενα τέκνα των δικαιούχων συντάξεων λόγω γήρατος ή άλλων συντάξεων.

Οι παροχές τις οποίες αφορά η διάταξη αυτή είναι, σύμφωνα με την παράγραφο 1,

« τα οικογενειακά επιδόματα που προβλέπονται για τους δικαιούχους συντάξεων γήρατος, αναπηρίας, εργατικού ατυχήματος ή επαγγελματικής ασθένειας, καθώς και τις προσαυξήσεις ή τα συμπληρώματα των συντάξεων αυτών λόγω τέκνων των δικαιούχων αυτών, με εξαίρεση των συμπληρωμάτων που χορηγούνται βάσει συστημάτων ασφαλίσεως για εργατικά ατυχήματα και επαγγελματικές ασθένειες ».

Η νομοθεσία που διέπει τη χορήγηση των προαναφερθεισών παροχών καθορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 77, παράγραφος 2, που προβλέπει συγκεκριμένα ότι:

« Οι παροχές χορηγούνται, οποιοδήποτε κι αν είναι το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο δικαιούχος συντάξεως ή τα τέκνα, κατά τους ακόλουθους κανόνες:

α) (...)

β) στον δικαιούχο συντάξεως που οφείλονται δυνάμει της νομοθεσίας περισσοτέρων κρατών μελών:

i) σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο δικαιούχος αυτός, αν το δικαίωμα για μία από τις παροχές που αναφέρονται στην παράγραφο 1 γεννήθηκε κατ' εφαρμογή της νομοθεσίας του κράτους αυτού, αφού ληφθούν υπόψη, ενδεχομένως, οι διατάξεις του άρθρου 79, παράγραφος 1, περίπτωση α,

ή

ii) (...) »

Το άρθρο 78 του κανονισμού 1408/71 αφορά τη χορήγηση παροχών για ορφανά. Στην παράγραφο 2 προβλέπεται:

« Οι παροχές για ορφανά χορηγούνται, οποιοδήποτε κι αν είναι το κράτος μέλος κατοικίας

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

του ορφανού ή του φυσικού ή νομικού προσώπου που βαρύνεται με την πραγματική συντήρησή του, κατά τους ακόλουθους κανόνες:

α) (...)

β) για το ορφανό αποθανόντος μισθωτού ή μη μισθωτού ο οποίος είχε υπαχθεί στις νομοθεσίες πολλών κρατών μελών:

i) σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους στο έδαφος του οποίου κατοικεί το ορφανό, αν το δικαίωμα για μία από τις παροχές που αναφέρονται στην παράγραφο 1 γεννήθηκε κατά τη νομοθεσία του κράτους αυτού, αφού ληφθούν υπόψη, ενδεχομένως, οι διατάξεις του άρθρου 79, παράγραφος 1, περίπτωση α,

ή

ii) (...) »

Στις 17 Οκτωβρίου 1985 η διοικητική επιτροπή για την κοινωνική ασφάλιση των διακινουμένων εργαζομένων εξέδωσε, δυνάμει του άρθρου 81, περίπτωση α, του κανονισμού 1408/71, την απόφαση 129 σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 77, 78 και 79, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 και του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο β, ii, του κανονισμού (ΕΟΚ) 574/72 του Συμβουλίου, της 21ης Μαρτίου 1972 (ΕΕ 1986, C 141, σ. 7, στο εξής: απόφαση 129). Αναφερόμενη ιδίως στις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Ιουνίου 1980, 733/79, Laterza (Slg. 1980, σ. 1915), της 9ης Ιουλίου 1980, 807/79, Gravina (Slg. 1980, σ. 2205), και της 24ης Νοεμβρίου 1983, 320/82, D' Amario (Συλλογή 1983, σ. 3811), η διοικητική επιτροπή ανέφερε ότι όταν το ποσό των παροχών που αναφέρονται στα άρθρα 77 και 78 του κανονισμού 1408/71, τις οποίες ελάμβανε ο δικαιούχος συντάξεως γήρατος ή άλλης συντάξεως ή το ορφανό δυνάμει της νομοθεσίας κράτους μέλους στο οποίο είχε την κατοικία του, είναι ανώτερο από το ποσό των παροχών τις οποίες λαμβάνει δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους στο οποίο μετέφερε την κατοικία του, το δικαίωμα παροχών δυνάμει της νομοθεσίας του πρώτου κράτους μέλους διατηρείται, στο μέτρο που το ποσό των παροχών αυτών υπερβαίνει το ποσό των παροχών που πραγματικά εισπράττεται δυνάμει της νομοθεσίας της νέας χώρας κατοικίας (σημεία 1 και 2 της αποφάσεως 129). Κατά το σημείο 5 της αποφάσεως 129, το συμπλήρωμα παροχών που πρέπει να καταβάλλει ο αρμόδιος φορέας του πρώτου κράτους μέλους προσδιορίζεται

« αφού ληφθούν υπόψη αποκλειστικά τα παιδιά ή τα ορφανά, για τα οποία είχε θεμελιωθεί δικαίωμα πριν από τη μεταφορά της συνήθους διαμονής [κατοικίας] (...) ή για τα οποία ένα γεγονός δημιουργεί δικαίωμα παροχών δυνάμει μόνο της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους και, σύμφωνα με τις κοινοτικές διατάξεις, δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους ».

Εξάλλου, η απόφαση 129 περιέχει διατάξεις σχετικές με τη διαδικασία σύμφωνα με την οποία οι αρμόδιοι φορείς των οικείων κρατών μελών εξετάζουν τις αιτήσεις για συμπλήρωμα παροχών.

2. *Το εθνικό νομικό πλαίσιο*

α) Επίδομα τέκνου

Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, σημείο 1, του Bundeskindergeldgesetz (γερμανικού νόμου περί των επιδομάτων τέκνων, στο εξής: BKGG), δικαιούται επίδομα τέκνου

« όποιος έχει την κατοικία του ή τη συνήθη κατοικία του εντός του εδαφικού πεδίου εφαρμογής του παρόντος νόμου ».

Εντούτοις το άρθρο 2, παράγραφος 5, πρώτο εδάφιο, του BKGG προβλέπει ότι

« δεν λαμβάνονται υπόψη τα τέκνα που δεν κατοικούν ούτε έχουν τη συνήθη κατοικία τους εντός του εδαφικού πεδίου εφαρμογής του παρόντος νόμου ».

Παρόμοια προϋπόθεση κατοικίας εφαρμόζεται στη χορήγηση επιδομάτων στα τέκνα που είναι ορφανά από πατέρα και μητέρα (άρθρο 1, παράγραφος 2, του BKGG).

Εξάλλου, δυνάμει του άρθρου 8 του BKGG, τα πρόσωπα που λαμβάνουν προσαύξηση ή συμπλήρωμα συντάξεως για συντηρούμενο τέκνο (βλ. κατωτέρω σημείο β) δεν μπορούν να λαμβάνουν επίδομα τέκνου παρά μόνο στο μέτρο που το ύψος του επιδόματος υπερβαίνει αυτό της προσαυξήσεως ή του συμπληρώματος για συντηρούμενο τέκνο.

Τα άρθρα 10 και 11 του BKGG περιλαμβάνουν διατάξεις που αφορούν τον υπολογισμό του επιδόματος τέκνου. Δυνάμει του άρθρου 10 του BKGG, το ποσό του επιδόματος αυτού αυξάνει ανάλογα με τον αριθμό των τέκνων, αλλά μειώνεται σταδιακά σε συνάρτηση με το ετήσιο εισόδημα του δικαιούχου και του συζύγου του. Δεν μπορεί εντούτοις να είναι κατώτερο ενός κατωτάτου ορίου που προβλέπει ο νόμος.

Η έννοια του « ετησίου εισοδήματος » καθορίζεται στο άρθρο 11, παράγραφος 1, του BKGG που ορίζει ότι:

« Θεωρείται ως ετήσιο εισόδημα το ποσό των εισοδημάτων, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφοι 1 και 2, του Einkommensteuergesetz (κώδικα φορολογίας εισοδήματος), που εισπράχθηκαν κατά τη διάρκεια του ημερολογιακού έτους που καθορίζεται σύμφωνα με την παράγραφο 3 ή 4 (...) »

Ορισμένες δαπάνες, που απαριθμούνται στο άρθρο 11, παράγραφος 2, του BKGG, αφαιρούνται από το ποσό των εισοδημάτων για να υπολογιστεί το ετήσιο εισόδημα. Οι δαπάνες αυτές περιλαμβάνουν τον φόρο εισοδήματος, τις δαπάνες κοινωνικής ασφαλίσεως που αναγνωρίζονται φορολογικώς και ορισμένες δαπάνες για τη διατροφή τρίτων προσώπων.

β) Προσαύξηση και συμπλήρωμα για συντηρούμενο τέκνο

Δυνάμει του άρθρου 1262 του Reichsversicherungsordnung (νόμου περί κοινωνικής ασφαλίσεως, στο εξής: RVO), στις συντάξεις αναπηρίας και γήρατος προστίθεται προσαύξηση για συντηρούμενο τέκνο. Ομοίως, δυνάμει του

άρθρου 583, παράγραφος 1, του RVO, οι δικαιούχοι συντάξεως λόγω εργατικού ατυχήματος ή επαγγελματικής ασθένειας δικαιούνται, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, συμπλήρωμα για συντηρούμενο τέκνο.

Οι παροχές αυτές χορηγούνται στους εν λόγω δικαιούχους συντάξεων μόνον αν αυτοί είχαν δικαίωμα πριν την 1η Ιανουαρίου 1984 επί των παροχών αυτών. Για τα πρόσωπα των οποίων η σύνταξη άρχισε μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1983, καθώς και για τα τέκνα που γεννήθηκαν μετά την ημερομηνία αυτή, η προσαύξηση και το συμπλήρωμα για συντηρούμενα τέκνα αντικαθίσταται από το επίδομα τέκνου που προβλέπει ο BKGG.

Δυνάμει του άρθρου 1316, παράγραφος 1, και του άρθρου 1321, παράγραφος 3, του RVO, η προσαύξηση για συντηρούμενο τέκνο χορηγείται μόνο αν ο δικαιούχος της συντάξεως κατοικεί εντός του εδαφικού πεδίου εφαρμογής του RVO (όποιος και αν είναι ο τόπος κατοικίας του τέκνου). Εξάλλου, δυνάμει του άρθρου 625, παράγραφος 1, του RVO, το συμπλήρωμα συντηρουμένου τέκνου καταβάλλεται στον δικαιούχο συντάξεως λόγω εργατικού ατυχήματος ή επαγγελματικής ασθένειας που κατοικεί εκτός του εδαφικού πεδίου εφαρμογής του RVO μόνον αν αυτός έχει τη γερμανική ιθαγένεια.

3. *Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα*

Η διαφορά της κύριας δίκης αφορά δέκα προσφυγές που ασκήθηκαν χωριστά κατά του Bundesanstalt für Arbeit (στο εξής: καθού της κύριας δίκης), τις οποίες το εθνικό δικαστήριο αποφάσισε να συνεκδικάσει. Οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης είναι υπήκοοι και κατοικούν στο έδαφος κρατών μελών άλλων πλην της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Πρόκειται για πρόσωπα που άσκησαν δραστηριότητα ως μισθωτοί εργαζόμενοι στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ή είναι δικαιοδόχοι τέτοιων εργαζομένων.

Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι πολλοί προσφεύγοντες της κύριας δίκης λαμβάνουν σύνταξη δυνάμει της γερμανικής νομοθεσίας και δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικούν. Ορισμένοι προσφεύγοντες της κύριας δίκης είναι δικαιούχοι συντάξεων λόγω εργατικού ατυχήματος. Ένας από τους προσφεύγοντες της κύριας δίκης έλαβε σύνταξη αναπηρίας μετά από ατύχημα που έλαβε χώρα αφού είχε μεταφέρει την κατοικία του σε κράτος μέλος άλλο, πλην της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας.

Πολλοί άλλοι προσφεύγοντες της κύριας δίκης είναι πρόσωπα που συντηρούν ορφανά. Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι ο αποθανών γονέας ορισμένων από τα ορφανά αυτά είχε υποβληθεί, ως μισθωτός εργαζόμενος, στη νομοθεσία περισσοτέρων κρατών μελών, μεταξύ των οποίων και στη νομοθεσία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας.

Το εθνικό δικαστήριο επισημαίνει επίσης ότι ορισμένοι προσφεύγοντες της κύριας δίκης λαμβάνουν ή, σύμφωνα με το καθού της κύριας δίκης, μπορούν να λάβουν παροχές για συντηρούμενα τέκνα δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικούν.

Οι δέκα προσφεύγοντες της κύριας δίκης ζητούν να λάβουν τις παροχές για συντηρούμενα τέκνα που προβλέπει η γερμανική νομο-

θεσία ή συμπλήρωμα ίσο προς τη διαφορά μεταξύ του ποσού των παροχών αυτών και του — χαμηλοτέρου — ποσού των παροχών για συντηρούμενα τέκνα που προβλέπει η νομοθεσία του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου κατοικούν. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι παροχές ή το συμπλήρωμα των παροχών ζητούνται για τέκνα που γεννήθηκαν αφού ο προσφεύγων εγκατέλειψε το έδαφος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας.

Το καθού της κύριας δίκης αντιτάσσει στις αιτήσεις αυτές ότι το επίδομα τέκνου που προβλέπει ο BKGG δεν αποτελεί παροχή αναφερόμενη στα άρθρα 77 και 78 του κανονισμού 1408/71. Εξάλλου, υποστηρίζει ότι η αρχή της προστασίας των κεκτημένων δικαιωμάτων δεν δικαιολογεί την αναγνώριση δικαιωμάτων που δεν μπορούν να στηριχθούν στην υφισταμένη εθνική νομοθεσία. Η αρχή αυτή δεν μπορεί επομένως να δικαιολογήσει τη χορήγηση των αιτουμένων παροχών, διότι η γερμανική νομοθεσία εξαρτά το πλεονέκτημα των παροχών αυτών από μια προϋπόθεση κατοικίας που δεν πληρούται στην προκειμένη περίπτωση. Το καθού της κύριας δίκης υποστηρίζει επίσης ότι η απόφαση 129 δεν μπορεί να παράσχει δικαιώματα που δεν προβλέπονται ούτε στον κανονισμό 1408/71 ούτε στις εθνικές νομοθεσίες και ότι, εν πάση περιπτώσει, η απόφαση αυτή δεν μπορεί να εκτελεστεί από τις υπηρεσίες του ελλείψει, συγκεκριμένα, καθορισμού του φορέα του κράτους μέλους κατοικίας που είναι επιφορτισμένος με την παροχή επισήμων πληροφοριών σχετικά με την κατάσταση των δικαιούχων συντάξεως ή των ορφανών.

Θεωρώντας ότι οι διαφορές που του υποβλήθηκαν αφορούν ζητήματα ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου, το εθνικό δικαστήριο αποφάσισε, με Διάταξη της 29ης Ιουνίου 1989, να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

« 1) Το κράτος μέλος, το οποίο παρέχει σύνταξη σε διακινούμενο εργαζόμενο που άλλοτε απησχολείτο και ήταν ασφαλισμένος σ' αυτό ή στα ορφανά του, οφείλει, σύμφωνα με τα άρθρα 77 και 78 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, να καταβάλλει το ποσό της διαφοράς μεταξύ των οικογενειακών επιδομάτων που χορηγεί και των οικογενειακών επιδομάτων που οφείλονται βάσει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους, στο οποίο κατοικούν ο δικαιούχος της συντάξεως και τα τέκνα ή τα ορφανά του και το οποίο επίσης χορηγεί σύνταξη, όταν η αξίωση για οικογενειακά επιδόματα σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο του πρώτου κράτους μέλους, στην προκειμένη περίπτωση για επίδομα τέκνων σύμφωνα με το Bundeskindergeldgesetz (ομοσπονδιακό νόμο περί επιδομάτων τέκνων), προϋποθέτει ότι τόσο ο δικαιούχος όσο και το τέκνο κατοικούν εντός του κράτους; Εφαρμόζεται το άρθρο 77 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, ενδεχομένως ενόψει της δηλώσεως της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας της 9ης Ιουνίου 1980 (ΕΕ C 139, σ. 7), στον δικαιούχο γερμανικής συντάξεως λόγω εργατικού ατυχήματος, ο οποίος ζητεί τη χορήγηση επιδόματος τέκνου κατά το γερμανικό δίκαιο;

2) Υφίσταται η αξίωση αυτή, ακόμη και όταν η αξίωση επί της συντάξεως δεν γεννάται παρά μόνο μετά την επιστροφή του εργαζομένου στην πατρίδα του και τη συνακόλουθη αλλαγή κατοικίας; Δικαιούται στην περίπτωση αυτή ο δικαιούχος

της συντάξεως επίδομα τέκνων μόνο για τα μέλη της οικογενείας του, για τα οποία υπήρχε αξίωση πριν την αλλαγή της κατοικίας του, ή για όλα τα μέλη που έχει η οικογένειά του κατά τον χρόνο που λαμβάνει τη σύνταξη, περιλαμβανομένων και εκείνων που γεννήθηκαν μετά την αλλαγή της κατοικίας του;

3) Αν υποτεθεί ότι υφίσταται αξίωση για επίδομα τέκνων κατ' εφαρμογή των άρθρων 77 και 78 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, τότε είναι το επίδομα αυτό πλήρες ή μειωμένο ανάλογα με το εισόδημα, σύμφωνα με τις γερμανικές εθνικές διατάξεις περί μειώσεως (άρθρα 10 και 11 του BKGG); Πώς πρέπει, στην περίπτωση αυτή, να υπολογιστεί το τμήμα που εξαρτάται από το εισόδημα; Πώς πρέπει στην περίπτωση αυτή να υπολογιστούν τα καθαρά εισοδήματα του δικαιούχου της συντάξεως ή των ορφανών και των μελών της οικογενείας του που εισπράττεται σε άλλο κράτος μέλος, τα οποία εξαρτώνται από διάφορα αφορολόγητα ποσά και άλλες φορολογικές απαλλαγές, και πώς πρέπει να καταλογιστούν στο εισόδημα που ενδιαφέρει από την άποψη των διατάξεων περί επιδόματος τέκνων;

4) Λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 81, στοιχεία α και δ, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, αρκεί η απόφαση της διοικητικής επιτροπής 129 της 17ης Οκτωβρίου 1985; Αποτελεί, ειδικότερα, υποχρέωση της διοικητικής επιτροπής να καθορίσει ποιος από τους διαφόρους ασφαλιστικούς φορείς άλλου κράτους μέλους οφείλει να δώσει δεσμευτικές πληροφορίες; »

4. *Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου*

Η διάταξη περί παραπομπής του Sozialgericht Nürnberg πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 8 Αυγούστου 1989.

Κατά το άρθρο 20 του Πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν ο Νικόλαος Αθανασόπουλος και η Σταματίνα Δεφίγκου, εκπροσωπούμενοι από την Hannelore Runft, νομικό του κέντρου επανεντάξεως των επαναπατριζομένων Ελλήνων εργαζομένων στην Αθήνα, η Rosina Falcone, εκπροσωπούμενη από τον Luciano Fazi, Sozialsekretär του Patronato ACLI στο Augsbourg, ο Mariano Lorenzo-Bozosa, εκπροσωπούμενος από τον Jesús Prieto Peláez, προϊστάμενο της κοινωνικής υπηρεσίας του γενικού προξενείου της Ισπανίας στο Μόναχο, οι Rosario Giganti και Agostino Palermo, εκπροσωπούμενοι από τον Jürgen Stahlberg, δικηγόρο Μονάχου, η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους Ernst Röder και Joachim Karl, η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Pier Giorgio Ferri, avvocato dello Stato, και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από την Karen Banks, μέλος της Νομικής της Υπηρεσίας, επικουρούμενη από τον Bernd Schulte, του Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Sozialrecht του Μονάχου.

Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή και αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, το Δικαστήριο αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων.

II — Γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου

Επί του πρώτου ερωτήματος

α) Δυνατότητα επικλήσεως των ρητρών κατοικίας που προβλέπει η γερμανική νομοθεσία

Ο *Αθανασόπουλος* και η *Δεφίγκου*, προσφεύγοντες της κύριας δίκης, υπογραμμίζουν ότι το ζήτημα της δυνατότητας επικλήσεως των ρητρών κατοικίας τίθεται όχι μόνο όσον αφορά τη χορήγηση επιδόματος τέκνου που προβλέπει ο BKGG, αλλά και όσον αφορά τη χορήγηση προσαυξήσεως για συντηρούμενο τέκνο που προβλέπει το άρθρο 1262 του RVO. Επισημαίνουν ότι παρά τη ρήτρα κατοικίας που περιέχεται στο άρθρο 1321, παράγραφος 3, του RVO, οι γερμανικοί ασφαλιστικοί οργανισμοί παρέχουν, βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου, συμπλήρωμα παροχών για τους δικαιούχους συντάξεων που κατοικούν στο εξωτερικό όταν το ποσό της προσαυξήσεως για το συντηρούμενο τέκνο είναι ανώτερο του ποσού των παροχών για συντηρούμενο τέκνο που καταβάλλονται δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους κατοικίας. Υποστηρίζουν ότι στην περίπτωση που οι ρήτρες κατοικίας που προβλέπει η γερμανική νομοθεσία θα μπορούσαν να αντιταχθούν στους δικαιούχους συντάξεων που κατοικούν στο εξωτερικό, αυτοί θα ήταν υποχρεωμένοι να επιστρέψουν τα συμπληρώματα παροχών που κακώς κατεβλήθησαν.

Ο Αθανασόπουλος και η Δεφίγκου διερωτώνται εξάλλου αν, όπως ισχυρίζονται οι γερμανικοί ασφαλιστικοί οργανισμοί, το δικαίωμα συμπληρώματος παροχών για συντηρούμενο τέκνο προϋποθέτει την ύπαρξη συνταξιοδοτικού δικαιώματος και, σε καταφατική περίπτωση, αν οι προϋποθέσεις που προβλέπει η γερμανική νομοθεσία για το δικαίωμα συντάξεως πρέπει να πληρούνται στο εσωτερικό, χωρίς να μπορούν να ληφθούν υπόψη οι ασφαλιστικές περίοδοι που διανύθηκαν ενδεχομένως σε άλλο κράτος μέλος. Διερωτώνται εξάλλου αν είναι αρκετό να έχει αποκτηθεί το συνταξιοδοτικό δικαίωμα πριν τη μεταφορά της κατοικίας ή αν είναι απαραίτητο να έχει ήδη καταβληθεί κατά τον χρόνο αυτό η σύνταξη για να έχει ο δικαιούχος της συντάξεως αξίωση για συμπλήρωμα παροχών.

Τέλος, επισημαίνουν ότι το καθού της κύριας δίκης είχε προτείνει ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου τον αναλογικό επιμερισμό των επιδομάτων για τέκνα, και τη μη διατήρηση της αρχής της αρμοδιότητας του κράτους μέλους κατοικίας και της ενδεχομένης καταβολής συμπληρώματος παροχών. Υποστηρίζουν εντούτοις ότι μια τέτοια λύση είναι αντίθετη προς τις διατάξεις των άρθρων 77 και 78 του κανονισμού 1408/71 και δεν είναι δυνατή παρά μόνο στο πλαίσιο τροποποιήσεως του κανονισμού αυτού.

Η *Falcone*, προσφεύγουσα της κύριας δίκης, θεωρεί ότι στο ερώτημα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο έχει ήδη δοθεί απάντηση από το Δικαστήριο με την απόφαση της 12ης Ιουλίου 1984, 242/83, Patteri (Συλλογή 1984, σ. 3171). Και στην υπόθεση αυτή, η εθνική νομοθεσία δεν προέβλεπε την καταβολή οικογενειακών επιδομάτων παρά μόνο για τα τέκνα που κατοικούν στο εθνικό έδαφος και ο αρμόδιος οργανισμός είχε υποστηρίξει ότι το άρθρο 77 του κανονισμού 1408/71 δεν μπορεί να έχει την έννοια ότι γεννά δικαίωμα παροχών που δεν προβλέπεται από καμία εθνική νομοθεσία. Η Falcone επισημαίνει ότι το Δικαστήριο δέχθηκε εντούτοις ότι ο εργαζόμενος διατηρεί το πλεονέκτημα των υψηλοτέρων παροχών που προβλέπει η εν λόγω εθνική νομοθεσία στην περίπτωση που το κράτος μέλος κατοι-

κίας προβλέπει κατώτερες παροχές. Κατά τη Falcone, απ' αυτό προκύπτει ότι το γεγονός ότι ο δικαιούχος της συντάξεως και το τέκνο δεν κατοικούν στο κράτος μέλος η νομοθεσία του οποίου προβλέπει τις υψηλότερες παροχές δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια να στερούνται του πλεονεκτήματος των παροχών αυτών.

Ο *Lorenza-Bozosa*, προσφεύγων της κύριας δίκης, υπενθυμίζει καταρχάς ότι κατά το άρθρο 77, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71, οι παροχές χορηγούνται, οποιοδήποτε και αν είναι το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο δικαιούχος συντάξεως ή τα τέκνα. Εξάλλου, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι κοινοτικοί κανονισμοί περί κοινωνικής ασφαλίσεως δεν μπορούν να εφαρμόζονται κατά τρόπο που να επιφέρει, για τον διακινούμενο εργαζόμενο ή τους έλκοντες από αυτόν δικαιώματα, μείωση των παροχών που οφείλονται δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους όπως αυτή συμπληρώνεται από το κοινοτικό δίκαιο. Ο Lorenza-Bozosa υπογραμμίζει σχετικά ότι στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Ιουνίου 1980, Laterza, και της 12ης Ιουλίου 1984, Patteri, που προαναφέρθηκαν, αναγνωρίστηκε δικαίωμα συμπληρώματος παροχών βάσει του κοινοτικού δικαίου για τα τέκνα που κατοικούν εκτός του εδάφους του κράτους μέλους που οφείλει τις παροχές, η νομοθεσία του οποίου δεν αναγνώριζε δικαίωμα οικογενειακών επιδομάτων παρά μόνο για τα τέκνα που κατοικούν στο εθνικό έδαφος. Κατά συνέπεια, πρέπει να αναγνωριστεί ότι οι ρήτρες κατοικίας που προβλέπει η γερμανική νομοθεσία δεν μπορούν να αντιταχθούν στους δικαιούχους συντάξεων και στα ορφανά που κατοικούν σε κράτος μέλος άλλο πλην της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και ζητούν να λάβουν συμπλήρωμα παροχών από τους γερμανικούς ασφαλιστικούς οργανισμούς.

Οι *Giganti* και *Palermo*, προσφεύγοντες της κύριας δίκης, υποστηρίζουν καταρχάς ότι θα ήταν παράλογο να εξαρτηθεί το δικαίωμα συμπληρώματος παροχών από την έλλειψη ρητρών κατοικίας στη νομοθεσία του κράτους μέλους που οφείλει τις υψηλότερες παροχές. Πράγματι, είναι ακριβώς το γεγονός ότι ο δικαιούχος της συντάξεως δεν κατοικεί στο έδαφος του κράτους μέλους που οφείλει τις υψηλότερες παροχές που συνεπάγεται την αναγνώριση του δικαιώματος συμπληρώματος παροχών. Εξάλλου, από την προαναφερθείσα απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Ιουνίου 1980, Laterza, προκύπτει ότι το ζήτημα αν ο δικαιούχος συντάξεως δικαιούται συμπληρώματος παροχών πρέπει να εξεταστεί λαμβανομένης υπόψη της νομοθεσίας του κράτους μέλους που οφείλει τις υψηλότερες παροχές, όπως αυτή συμπληρώνεται από το κοινοτικό δίκαιο (θεωρία της συμπληρωματικότητας). Αυτό σημαίνει ότι η διάταξη του άρθρου 77, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 που προβλέπει ότι οι παροχές χορηγούνται οποιοδήποτε και αν είναι το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου κατοικεί ο δικαιούχος συντάξεως ή τα τέκνα εφαρμόζεται και στη χορήγηση του συμπληρώματος παροχών. Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται από τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 23ης Απριλίου 1986, 153/84, Ferraioli κατά Deutsche Bundespost (Συλλογή 1986, σ. 1401), και της 19ης Φεβρουαρίου 1981, 104/80, Beeck (Συλλογή 1981, σ. 503), σχετικά με τη χορήγηση συμπληρώματος οικογενειακών παροχών στους εργαζομένους και στους ανέργους.

Κατά την άποψη των Giganti και Palermo, το Δικαστήριο, δεχόμενο ότι ο εργαζόμενος διατηρεί το δικαίωμα επί υψηλοτέρων παροχών που γεννήθηκε προηγουμένως « δυνάμει μόνο της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους » (απόφαση της 9ης Ιουλίου 1980, Gravina, που προαναφέρθηκε), θέλησε να δηλώσει ότι όταν το δικαίωμα επί των παροχών ή το ύψος τους εξαρτάται από την πραγματοποίηση περιόδων εισφορών, ασφαλίσεως ή απασχολήσεως, το κράτος μέλος που χορηγεί τις υψηλότερες παροχές πρέπει να λαμβάνει υπόψη μόνο τις περιόδους που διανύθηκαν υπό τη δική του νομοθεσία. Η αναφορά στη « μόνη » εθνική νομοθεσία δεν μπορεί επομένως να έχει ως

σκοπό να μπορούν οι ρήτρες κατοικίας που προβλέπει η νομοθεσία αυτή να αντιταχθούν στους δικαιούχους συντάξεων που κατοικούν στο εξωτερικό.

Οι Giganti και Palermo θεωρούν επομένως ότι το συμπλήρωμα των παροχών πρέπει να χορηγείται από το κράτος μέλος που οφείλει τις υψηλότερες παροχές, όποιο και αν είναι το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου κατοικούν ο δικαιούχος συντάξεων ή τα τέκνα.

Η *Γερμανική Κυβέρνηση* επισημαίνει ότι οι αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Ιουνίου 1980, Laterza, και της 12ης Ιουλίου 1984, Patteri, που προαναφέρθηκαν, καθιερώνουν την αρχή της προστασίας των κεκτημένων δικαιωμάτων, σύμφωνα με την οποία τα δικαιώματα που γεννήθηκαν από την εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας δεν μπορούν να καταργηθούν όταν ο δικαιούχος τους ασκεί το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας. Η ρήτρα κατοικίας που προβλέπει μια εθνική νομοθεσία είναι κατά συνέπεια ανίσχυρη στο μέτρο που τιμωρεί τη μεταφορά κατοικίας από ένα κράτος μέλος σε άλλο με την κατάργηση δικαιώματος που γεννήθηκε πριν τη μεταφορά αυτή.

Η Γερμανική Κυβέρνση υπογραμμίζει επιπλέον ότι στο μέτρο που το άρθρο 77, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, ορίζει ότι η κατοικία δεν έχει σημασία για την απόκτηση δικαιώματος οικογενειακών παροχών, τα κεκτημένα σε ένα κράτος μέλος δικαιώματα πρέπει να διατηρούνται σε περίπτωση μεταφοράς της κατοικίας σε άλλο κράτος μέλος, ακόμη και όταν η εφαρμογή του δικαίου του πρώτου κράτους μέλους θα κατέληγε σε διαφορετική λύση. Στο ζήτημα αυτό, το κοινοτικό δίκαιο συμπληρώνει τις προϋποθέσεις που θέτει η εθνική νομοθεσία (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση της 12ης Ιουνίου 1980, Laterza).

Κατά συνέπεια, η Γερμανική Κυβέρνηση θεωρεί ότι η ρήτρα κατοικίας που προβλέπει ο BKGG δεν επηρεάζει τη χορήγηση συμπληρώματος παροχών όταν, προτού εγκαταλείψει την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, ο προσφεύγων ελάμβανε γερμανική σύνταξη ή όταν ελάμβανε συγχρόνως γερμανική σύνταξη και σύνταξη οφειλομένη δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους. Η λύση αυτή εφαρμόζεται και στον τομέα των παροχών για ορφανά.

Η *Ιταλική Κυβέρνηση* υποστηρίζει ότι η αρχή σύμφωνα με την οποία ο εργαζόμενος διατηρεί τα κεκτημένα δικαιώματα υπό τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους είναι αρχή του κοινοτικού δικαίου και ότι, κατά συνέπεια, οι νομοθεσίες των κρατών μελών δεν μπορούν να εξαρτήσουν την απόκτηση των εν λόγω δικαιωμάτων από προϋποθέσεις αντίθετες προς τις αρχές από τις οποίες εμπνέεται η Συνθήκη.

Ως προς αυτό, η εθνική νομοθεσία που εξαρτά την καταβολή οικογενειακών επιδομάτων από την προϋπόθεση κατοικίας είναι, κατά την άποψη της Ιταλικής Κυβερνήσεως, αντίθετη προς το άρθρο 7 της Συνθήκης, διότι στην πράξη θίγει κατ' ουσίαν τους διακινουμένους εργαζομένους. Επιπλέον, εθνική διάταξη που θα υποχρέωνε τον εργαζόμενο να παραμείνει στο έδαφος ενός κράτους μέλους για να μη χάσει τα κεκτημένα στο κράτος μέλος αυτό δικαιώματα θα ήταν αντίθετη προς τις αρχές που καθιερώνουν τα άρθρα 48, στοιχείο δ, και 51, στοιχείο β, της Συνθήκης ΕΟΚ για την εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργα-

ζομένων. Εξάλλου, κατά την άποψη της Ιταλικής Κυβερνήσεως, από τις διατάξεις του άρθρου 77, παράγραφος 2, στοιχείο α, και του άρθρου 78, παράγραφος 2, στοιχείο α, του κανονισμού 1408/71 προκύπτει ότι, για να καθοριστεί αν ένας εργαζόμενος απέκτησε δικαίωμα οικογενειακών παροχών δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους, δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ρήτρες κατοικίας που προβλέπει η νομοθεσία αυτή.

Η *Επιτροπή* υπενθυμίζει τη νομολογία του Δικαστηρίου, όπως αυτή προκύπτει από τις αποφάσεις της 12ης Ιουνίου 1980, Laterza, της 9ης Ιουλίου 1980, Gravina, και της 23ης Νοεμβρίου 1983, D' Amario, που προαναφέρθηκαν. Υπογραμμίζει ότι οι κοινοτικοί κανονισμοί περί κοινωνικής ασφαλίσεως έχουν ως αντικείμενο την προστασία των εργαζομένων από τα μειονεκτήματα που προκύπτουν από τη δυνατότητα εφαρμογής διαφορετικών νομοθεσιών περί κοινωνικής ασφαλίσεως, όταν οι εργαζόμενοι αυτοί κάνουν χρήση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας που τους εξασφαλίζει η Συνθήκη. Κατά την άποψη της Επιτροπής, οι κανονισμοί αυτοί δεν μπορούν κατά συνέπεια να έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση των δικαιωμάτων που απολαμβάνουν οι εργαζόμενοι δυνάμει της νομοθεσίας ενός και μόνο κράτους μέλους. Επομένως, το γεγονός ότι ο κανονισμός 1408/71 ορίζει ένα κράτος μέλος ως οφειλέτη των παροχών τις οποίες αφορούν τα άρθρα 77 και 78 δεν επηρεάζει την υποχρέωση καταβολής συμπληρώματος παροχών που υπέχει ο αρμόδιος φορέας άλλου κράτους μέλους, όταν ο εργαζόμενος απέκτησε προηγουμένως εκεί συνταξιοδοτικό δικαίωμα δυνάμει μόνο της εθνικής νομοθεσίας και το ποσό των παροχών που οφείλονται δυνάμει της νομοθεσίας αυτής είναι υψηλότερο απ' ό,τι στο πρώτο κράτος μέλος.

Κατά την άποψη της Επιτροπής, τα άρθρα 77 και 78 του κανονισμού 1408/71 έχουν κατά συνέπεια την έννοια ότι ένα κράτος μέλος, που χορηγεί σύνταξη σε διακινούμενο εργαζόμενο που ήταν άλλοτε ασφαλισμένος στο έδαφός του, ή που καταβάλλει τη σύνταξη αυτή στο ορφανό του εργαζομένου αυτού, υποχρεούται να καταβάλλει συμπλήρωμα ίσο προς τη διαφορά μεταξύ των οικογενειακών επιδομάτων που οφείλονται δυνάμει της νομοθεσίας του και των οικογενειακών επιδομάτων που οφείλονται δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους, στο έδαφος του οποίου ο δικαιούχος της συντάξεως και τα τέκνα του ή, ενδεχομένως, το ορφανό του αποθανόντος εργαζομένου κατοικούν και λαμβάνουν επίσης σύνταξη οφειλόμενη δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους αυτού, ακόμη και όταν το δικαίωμα επί των οικογενειακών επιδομάτων γεννάται, κατά την εθνική νομοθεσία του πρώτου κράτους μέλους, μόνο υπό την προϋπόθεση ότι τόσο ο δικαιούχος όσο και το τέκνο που λαμβάνεται υπόψη κατοικούν στο εθνικό έδαφος.

β) Επίδομα τέκνου υπέρ του δικαιούχου συντάξεως λόγω εργατικού ατυχήματος

Ο *Αθανασόπουλος* και η *Δεφίγκου* υποστηρίζουν ότι το επίδομα τέκνου που προβλέπει ο BKGG αποτελεί παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι το επίδομα αυτό αναφέρεται στη δήλωση στην οποία προέβη η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας δυνάμει του άρθρου 5 του κανονισμού 1408/71 [1] και ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η δήλωση αυτή πρέπει να γίνει δεκτό ότι αποδεικνύει ότι οι παροχές που αναφέρονται σ' αυτήν είναι παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως κατά την έννοια του κανονισμού 1408/71 (βλ. τις αποφάσεις της 29ης Νοεμβρίου 1977, 35/77,

1 — Ανακοίνωση του Συμβουλίου για την προσαρμογή των δηλώσεων των κρατών μελών που προβλέπονται στο άρθρο 5 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 (Abl. 1980, C 139, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε (ΕΕ 1983, C 351, σ. 1).

Beerens, Slg. 1977, σ. 2249, και της 12ης Ιουλίου 1979, 237/78, Toia, Slg. 1979, σ. 2645). Εξάλλου, το επίδομα τέκνου δεν μπορεί να θεωρηθεί ως παροχή που εμπίπτει στην κοινωνική ασφάλιση, διότι η χορήγησή του δεν εξαρτάται από κατάσταση ανάγκης και δεν απορρέει από απόφαση που υπάγεται στη διακριτική ευχέρεια του αρμοδίου οργανισμού αλλά από την πλήρωση των προϋποθέσεων που επιβάλλει ο BKGG που θέτει, ως προς αυτό, το σύνολο των δικαιούχων σε κατάσταση καθοριζόμενη από τον νόμο (βλ. ιδίως την απόφαση της 9ης Οκτωβρίου 1974, 24/74, Biason, Slg. 1974, σ. 999). Τέλος, το γεγονός ότι η χορήγηση των επιδομάτων αυτών δεν εξαρτάται από την καταβολή εισφορών στερείται σημασίας, διότι το άρθρο 4, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 αναγνωρίζει την ύπαρξη συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως μη προβλεπόντων καταβολή εισφορών.

Η *Falcone* και ο *Lorenzo-Bozosa* δεν υπέβαλαν παρατηρήσεις σχετικά με το σημείο αυτό.

Οι *Giganti* και *Palermo* υποστηρίζουν καταρχάς ότι τα επιδόματα τέκνων που προβλέπει ο BKGG είναι παροχές που αναφέρονται στο άρθρο 77, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71.

Πράγματι, οι παροχές που αναφέρονται στο άρθρο 77 περιλαμβάνουν ιδίως τα « οικογενειακά επιδόματα ». Ο όρος όμως « οικογενειακά επιδόματα » ορίζεται στο άρθρο 1, στοιχείο κα, ii, του κανονισμού και, κατά την άποψη των Giganti και Palermo, το επίδομα τέκνου ανταποκρίνεται στον ορισμό αυτό. Επιπλέον, το επίδομα τέκνου αναφέρεται στη δήλωση στην οποία προέβη η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας σύμφωνα με το άρθρο 5 του κανονισμού 1408/71, ως παροχή αναφερόμενη στο άρθρο 77 του κανονισμού. Η δήλωση όμως αυτή έχει συστατικό αποτέλεσμα (βλ. την απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 1977, Beerens, που προαναφέρθηκε), το οποίο δεν αμφισβητείται, ιδίως αφού επιβεβαιώθηκε το 1983. Εξάλλου, το γεγονός ότι κατά τον BKGG η χορήγηση επιδόματος τέκνου δεν εξαρτάται από την ύπαρξη συνταξιοδοτικού δικαιώματος δεν δικαιολογεί τον αποκλεισμό της παροχής αυτής από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 77. Πράγματι, η διάταξη αυτή αφορά τα γενικά « οικογενειακά επιδόματα » που ο κανονισμός 1408/71 δεν ορίζει ως παροχές εξαρτώμενες από σύνταξη. Η προσέγγιση αυτή δικαιολογείται από τη μέριμνα να μη εξαρτάται το δικαίωμα οικογενειακών επιδομάτων του δικαιούχου συντάξεως από το αν ο εθνικός νομοθέτης αποφάσισε να περιλάβει το οικογενειακό επίδομα στη σύνταξη ή, αντίθετα, να συμπεριλάβει τους δικαιούχους συντάξεως στους δικαιούχους του γενικού καθεστώτος οικογενειακών επιδομάτων.

Οι Giganti και Palermo υποστηρίζουν στη συνέχεια ότι οι δικαιούχοι συντάξεως λόγω εργατικού ατυχήματος μπορούν να επικαλεστούν το άρθρο 77 του κανονισμού 1408/71 όταν ζητούν να λάβουν επίδομα τέκνου. Πράγματι, αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 77 μόνον οι παροχές αποζημιώσεως λόγω μειώσεως της ικανότητας προς εργασία οφειλομένης σε εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια. Αυτό δεν συμβαίνει με τα επιδόματα τέκνου, που αποτελούν οικογενειακό επίδομα κατά την έννοια του άρθρου 77, παράγραφος 1. Εξάλλου, στη δήλωση στην οποία προέβη η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας δυνάμει του άρθρου 5 του κανονισμού 1408/71, το επίδομα αυτό κατατάσσεται μεταξύ των αναφερομένων στο άρθρο 77, χωρίς να γίνεται διάκριση αναλόγως του αν καταβάλλεται στον δικαιούχο συντάξεως λόγω εργατικού ατυχήματος ή στον δικαιούχο συντάξεως λόγω γήρατος ή αναπηρίας.

Οι Giganti και Palermo παρατηρούν ακόμη ότι, δυνάμει του άρθρου 58, παράγραφος 3, του

κανονισμού 1408/71, τα συμπληρώματα για συντηρούμενα τέκνα που χορηγούνται δυνάμει της ασφαλίσεως λόγω εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών πρέπει σε κάθε περίπτωση να καταβάλλονται στον δικαιούχο της συντάξεως όποιο και αν είναι το κράτος μέλος στο οποίο κατοικεί ή κατοικεί το τέκνο.

Η *Γερμανική Κυβέρνηση* θεωρεί ότι το άρθρο 77 του κανονισμού 1408/71 εφαρμόζεται στους δικαιούχους συντάξεως λόγω εργατικού ατυχήματος που ζητούν να λάβουν το επίδομα τέκνου που προβλέπει η γερμανική νομοθεσία. Η εξαίρεση που προβλέπεται στο τέλος της παραγράφου 1 του άρθρου 77 αφορά μόνο τα συμπληρώματα για συντηρούμενα τέκνα που πρέπει να υπολογίζονται σύμφωνα με το άρθρο 58, παράγραφος 3, του κανονισμού 1408/71.

Η *Ιταλική Κυβέρνηση* υποστηρίζει ότι τα επιδόματα τέκνων αντικατέστησαν άλλες παροχές που αναφέρονται στη δήλωση στην οποία προέβη η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας δυνάμει του άρθρου 5 του κανονισμού 1408/71. Υποστηρίζει ότι τα άρθρα 77 και 78 του κανονισμού 1408/71 αφορούν όλες τις παροχές που προορίζονται να αντισταθμίσουν τα οικογενειακά βάρη και να βοηθήσουν στη συντήρηση των ορφανών. Μια απλή αλλαγή ονομασίας και προϋποθέσεων χορηγήσεως των παροχών αυτών δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την κατάργηση των δικαιωμάτων που προβλέπει η κοινοτική ρύθμιση.

Η *Επιτροπή* επισημαίνει ότι, σύμφωνα με τη δήλωση στην οποία προέβη η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κατά το άρθρο 5 του κανονισμού 1408/71, το επίδομα τέκνου που προβλέπει ο BKGG ανήκει στις παροχές του άρθρου 77. Η δήλωση αυτή αποδεικνύει ότι η εν λόγω παροχή αποτελεί παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως κατά την έννοια του κανονισμού 1408/71 (βλ. την απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 1977, Beerens, που προαναφέρθηκε). Η Επιτροπή εξάλλου αναφέρει ότι το επίδομα τέκνου ανταποκρίνεται στον ορισμό των «οικογενειακών επιδομάτων» που αναφέρονται στο άρθρο 1, στοιχείο κα, ii, του κανονισμού 1408/71.

Αντίθετα, τα συμπληρώματα για συντηρούμενα τέκνα που προβλέπονται στο άρθρο 583 του RVO δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 77 και 78 του κανονισμού διότι αποτελούν τμήμα της συντάξεως λόγω εργατικού ατυχήματος. Κατά συνέπεια εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 52 έως 63 του κανονισμού 1408/71 περί εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών.

Κατά την Επιτροπή επομένως το άρθρο 77 του κανονισμού 1408/71 εφαρμόζεται στον δικαιούχο συντάξεως εργατικού ατυχήματος που ζητεί να λάβει επίδομα τέκνου προβλεπόμενο από τη γερμανική νομοθεσία.

Επί του δεντέρου ερωτήματος

Ο *Αθανασόπουλος* και η *Δεφίγκου* δεν υπέβαλαν παρατηρήσεις επί του ερωτήματος αυτού.

Η *Falcone* αναφέρεται στην απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Νοεμβρίου 1983, D' Amario, που προαναφέρθηκε, στην οποία το Δικαστήριο ανέφερε ότι «για την εφαρμογή των άρθρων 77 και 78 του κανονισμού 1408/71 δεν ασκεί επιρροή το αν η κατοικία του ορφανού βρισκόταν πάντοτε σε ένα κράτος μέλος ή αν την μετέφερε εκεί» (σκέψη 7).

Κατά την άποψη της Falcone από αυτό προκύπτει ότι το αν ένα πρόσωπο δικαιούται συμπληρώματος παροχών εξαρτάται αποκλειστικά από το αν δικαιούται συντάξεως δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους στο οποίο απευθύνεται και όχι από τον τόπο κατοικίας κατά τη γένεση του δικαιώματος συντάξεως ή από τον χρόνο γενέσεως του δικαιώματος αυτού.

Επιπλέον, από τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Ιουνίου 1980, Laterza, της 9ης Ιουλίου 1980, Gravina, της 12ης Ιουλίου 1984, Patteri, που προαναφέρθηκαν, και της 14ης Μαρτίου 1989, 1/88, Baldi (Συλλογή 1989, σ. 667), προκύπτει ότι η μεταφορά κατοικίας από ένα κράτος μέλος σε άλλο έχει ως αποτέλεσμα αποκλειστικά την αναστολή του δικαιώματος επί των υψηλοτέρων παροχών που προβλέπει η νομοθεσία του πρώτου κράτους μέλους μέχρι του ύψους των παροχών που χορηγεί το κράτος μέλος κατοικίας. Από αυτό προκύπτει ότι ούτε ο χρόνος μεταφοράς της κατοικίας ούτε ο χρόνος γεννήσεως των τέκνων που μπορούν να ληφθούν υπόψη για τον υπολογισμό των παροχών δεν μπορούν να επηρεάσουν την αναγνώριση του πλεονεκτήματος των υψηλοτέρων παροχών που προβλέπει η νομοθεσία ενός κράτους μέλους.

Ο *Lorenzo-Bozosa* παρατηρεί ότι με την απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Ιουνίου 1980, επί της υποθέσεως Laterza, που προαναφέρθηκε, ο εργαζόμενος που ζήτησε να λάβει τις υψηλότερες παροχές που προβλέπει η νομοθεσία του κράτους μέλους της πρώην κατοικίας του είχε εγκαταλείψει το έδαφος αυτού του κράτους μέλους πριν τη γέννηση των τέκνων για τα οποία ζητούσε τις παροχές αυτές. Θεωρεί ότι αν το δικαίωμα επί συμπληρώματος παροχών αναγνωριζόταν μόνον όταν το δικαίωμα επί των υψηλοτέρων παροχών είχε αποκτηθεί πριν τη μεταβολή της κατοικίας, ο ασφαλισμένος θα μπορούσε να ωθείται σε μεταβολή του χρόνου και του τόπου υποβολής της αιτήσεώς του για συμπλήρωμα παροχών, ώστε να λάβει τις υψηλότερες δυνατές παροχές. Ο Lorenzo-Bozosa καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο τόπος κατοικίας δεν ασκεί επιρροή για τη χορήγηση του συμπληρώματος παροχών που προβλέπεται στο άρθρο 77, παράγραφος 2, στοιχείο β, i, του κανονισμού 1408/71.

Οι *Giganti* και *Palermo* παρατηρούν ότι, όσον αφορά τις οικογενειακές παροχές, ο κανονισμός 1408/71 καθιστά αρμόδιο το κράτος μέλος στο οποίο βρίσκεται η πρώτη πηγή εισοδημάτων του δικαιούχου: όσον αφορά τους δικαιούχους συντάξεως, αρμόδιο κράτος μέλος είναι το κράτος που οφείλει τη σύνταξη, όποιος και αν είναι ο τόπος κατοικίας του δικαιούχου. Κατά τους Giganti και Palermo, η σύνταξη δημιουργεί στον τομέα των οικογενειακών παροχών μόνιμο δεσμό κοινωνικού δικαίου μεταξύ του δικαιούχου της συντάξεως και του κράτους που οφείλει τη σύνταξη αυτή, ο οποίος δεν επηρεάζεται από τη μετανάστευση. Λόγω του μονίμου χαρακτήρα του, ο δεσμός αυτός καλύπτει τις οικογενειακές μεταβολές που επέρχονται μετά τη μεταφορά της κατοικίας, όπως τη γέννηση τέκνου.

Οι Giganti και Palermo θεωρούν ότι η άποψη αυτή καθιερώνεται με την απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Νοεμβρίου 1983, D' Amario, σκέψη 7, που προαναφέρθηκε και εκφράζεται στο σημείο 5 της αποφάσεως 129, που ορίζει ότι το συμπλήρωμα παροχών προσδιορίζεται αφού ληφθούν υπόψη τα τέκνα ή τα ορφανά για τα οποία « ένα γεγονός δημιουργεί δικαίωμα παροχών ».

Η *Γερμανική Κυβέρνηση* υποστηρίζει ότι η αρχή της προστασίας των κεκτημένων δικαιωμάτων μπορεί να δικαιολογήσει μόνο τη διατήρηση των δικαιωμάτων που γεννήθηκαν πριν τη μεταφορά της κατοικίας. Συναφώς αναφέρεται στην προαναφερθείσα απόφαση της 12ης Ιουνίου 1980, Laterza. Κατά συνέπεια, το δικαίωμα συμπληρώματος παροχών δεν μπορεί

να γεννηθεί παρά μόνον όταν το δικαίωμα συντάξεως δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους που χορηγεί τις υψηλότερες παροχές γεννάται πριν τη μεταφορά της κατοικίας. Ομοίως, το συμπλήρωμα δεν μπορεί να χορηγηθεί παρά μόνο για τα τέκνα που γεννήθηκαν πριν τη μεταφορά της κατοικίας.

Η *Ιταλική Κυβέρνηση* θεωρεί ότι στο δεύτερο ερώτημα μπορεί να δοθεί απάντηση βάσει των γενικών παρατηρήσεων περί γενέσεως του δικαιώματος παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως. Υποστηρίζει σχετικά ότι η αρχή της προστασίας των κεκτημένων δικαιωμάτων εφαρμόζεται στην πλήρωση των προϋποθέσεων που θέτει η εθνική νομοθεσία σχετικά με την κατάσταση του εργαζομένου (π.χ. τις προϋποθέσεις που αφορούν τη διάρκεια της περιόδου απασχολήσεως) υπό την έννοια ότι, όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές, εξασφαλίζεται στον εργαζόμενο η δυνατότητα να λάβει την παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως σε περίπτωση που επέλθουν τα γεγονότα, επί συνδρομής των οποίων η παροχή αυτή πρέπει να καταβληθεί.

Η *Επιτροπή* αναφέρεται στο άρθρο 10, παράγραφος 1, εδάφιο 1, του κανονισμού 1408/71 και στην ερμηνεία της διατάξεως αυτής στην οποία προέβη το Δικαστήριο με τις αποφάσεις της 7ης Νοεμβρίου 1973, 51/73, Smieja (Slg. 1973, σ. 1213, σκέψεις 14 έως 17), της 10ης Ιουνίου 1982, 92/81, Camera (Συλλογή 1982, σ. 2213, σκέψη 14), και της 24ης Φεβρουαρίου 1987, 379/85 έως 381/85 και 93/86, Giletti κ. λπ. (Συλλογή 1987, σ. 955, σκέψη 17), από τις οποίες προκύπτει ότι δεν μπορεί να μην αναγνωριστεί το δικαίωμα επί των παροχών, συντάξεων και επιδομάτων που αναφέρονται στο άρθρο 10, παράγραφος 1, για μόνο τον λόγο ότι ο ενδιαφερόμενος δεν κατοικεί στο έδαφος του κράτους μέλους που οφείλει τις παροχές. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι παροχές που αναφέρονται στο άρθρο 77 και 78 συνδέονται με τις συντάξεις γήρατος και τις λοιπές συντάξεις και ότι, κατά συνέπεια, το δικαίωμα επί των παροχών αυτών — και επί του συμπληρώματος παροχών — γεννάται ακόμη και αν το δικαίωμα επί της συντάξεως γήρατος ή άλλης συντάξεως γεννάται μόνο μετά τη μεταφορά της κατοικίας. Η Επιτροπή θεωρεί επίσης ότι το δικαίωμα παροχών που αναφέρονται στο άρθρο 77 και 78 και απορρέουν από το δικαίωμα συντάξεως γήρατος ή άλλης συντάξεως γεννάται για όλα τα τέκνα του δικαιούχου συντάξεως, συμπεριλαμβανομένων αυτών που γεννήθηκαν μετά τη μεταφορά της κατοικίας.

Επί του τρίτου ερωτήματος

Ο *Αθανασόπουλος* και η *Δεφίγκου* δεν υπέβαλαν παρατηρήσεις επί του ερωτήματος αυτού.

Η *Falcone* υποστηρίζει ότι, για να καθοριστεί το ποσό του συμπληρώματος παροχών, πρέπει να συγκριθεί το σύνολο των παροχών που προβλέπουν οι νομοθεσίες των δύο ενδιαφερομένων κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων των προσαυξήσεων που προβλέπονται υπέρ των δικαιούχων με χαμηλά εισοδήματα. Η λύση αυτή καθιερώθηκε από το Δικαστήριο με την απόφαση της 14ης Μαρτίου 1989, Baldi, σκέψη 24, που προαναφέρθηκε, και δικαιολογείται λόγω της μέριμνας αποφυγής της δυνατότητας να μην πραγματοποιηθεί, για ένα τμήμα του εθνικού δικαίου κοινωνικών ασφαλίσεων, ο συντονισμός που επιβάλλεται για το δίκαιο αυτό σε κοινοτικό επίπεδο. Η Falcone προσθέτει ότι, δυνάμει του άρθρου 12 του κανονισμού 1408/71, το εισόδημα που αποκτήθηκε στο εξωτερικό μπορεί να ληφθεί υπόψη για τον καθορισμό του ποσού των παροχών.

Ο *Lorenzo-Bozosa* υποστηρίζει ότι καμία νομοθετική διάταξη δεν περιορίζει τη μείωση των παροχών που συνδέονται με τα εισοδήματα των δικαιούχων. Υπογραμμίζει εξάλλου ότι το ζήτημα πώς πρέπει να υπολογιστεί το τμήμα των παροχών που εξαρτάται από το εισόδημα αφορά την ερμηνεία των εθνικών διατάξεων και δεν ανήκει στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου.

Οι *Giganti* και *Palermo* θεωρούν ότι το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 πρέπει να εφαρμόζεται κατά τον καθορισμό του ποσού των επιδομάτων τέκνων. Πράγματι, οι ρήτρες μειώσεως των επιδομάτων αυτών που αναφέρονται στα άρθρα 10 και 11 του BKGG πρέπει να εξομοιώνονται με κανόνα απαγορεύοντα τη σώρευση, στο μέτρο που αποσκοπούν στην αποφυγή του αδικαιολογήτου πλουτισμού του δικαιούχου όταν αυτός αποκτά άλλα εισοδήματα που προορίζονται να χρησιμοποιηθούν για τον ίδιο σκοπό με τα επιδόματα αυτά, δηλαδή εν προκειμένω για τη συντήρηση τρίτων προσώπων. Εξάλλου, κατά τους Giganti και Palermo, οι ρήτρες αυτές δεν μπορούν να εφαρμόζονται κατά τρόπο που να θέτει σε μειονεκτική θέση τον δικαιούχο που αποκτά εισοδήματα σε άλλο κράτος μέλος. Πρέπει επομένως να ληφθούν υπόψη τα εισοδήματα αυτά ως εάν είχαν αποκτηθεί στο εθνικό έδαφος, τόσο για τη μείωση όσο και για την προσαύξηση των παροχών.

Όσον αφορά τις φοροολογικές απαλλαγές που προβλέπονται στο άρθρο 11 του BKGG (δηλαδή τα ποσά που εκπίπτουν από το σύνολο των εισοδημάτων) πρέπει, κατά το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33), να ληφθούν υπόψη αποκλειστικά οι αντίστοιχες απαλλαγές που εφαρμόζονται στην περίπτωση του δικαιούχου στο κράτος μέλος όπου αποκτά τα εισοδήματά του.

Οι Giganti και Palermo υπογραμμίζουν ακόμη ότι, λόγω της εφαρμογής του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 και όπως αναφέρεται στο σημείο 10 της αποφάσεως 129, η μετατροπή των εισοδημάτων που αποκτήθηκαν και των δαπανών που πραγματοποιήθηκαν στο κράτος μέλος κατοικίας σε εθνικό νόμισμα πρέπει να γίνει σύμφωνα με το άρθρο 107 του κανονισμού (ΕΟΚ) 574/72 του Συμβουλίου, της 21ης Μαρτίου 1972, περί του τρόπου εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 138), όπως έχει τροποποιηθεί.

Η *Γερμανική Κυβέρνηση* υποστηρίζει ότι το ζήτημα της σωρεύσεως των παροχών και άλλων εισοδημάτων ρυθμίζεται από το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71, όπως συμπληρώνεται στην προκειμένη περίπτωση με τα άρθρα 10 και 11 του BKGG.

Η *Ιταλική Κυβέρνηση* δεν υπέβαλε παρατηρήσεις επί του ερωτήματος αυτού.

Η *Επιτροπή* υπογραμμίζει ότι το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1408/71 δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση κατά την οποία, όπως εν προκειμένω, μια παροχή συνοδεύεται, στο κράτος που τη χορηγεί, από ρήτρα μειώσεως που εξαρτάται από την εφαρμογή των φορολογικών διατάξεων του κράτους αυτού.

Επιπλέον, δεδομένου ότι η εφαρμογή των άρθρων 10 και 11 του BKGG προϋποθέτει την εφαρμογή του γερμανικού φορολογικού δικαίου, δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη τα εισοδήματα που αποκτώνται στο εσωτερικό κατά τον υπολογισμό του ποσού του επιδόματος τέκνου όταν ο δικαιούχος κατοικεί σε κράτος μέλος διαφορετικό από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Ακόμη και αν η κατάσταση αυτή μπορεί να έχει ως συνέπεια την αύξηση του ποσού των παροχών που λαμβάνει ο ενδιαφερόμενος μετά τη μεταφορά της κατοικίας του, αποτελεί, κατά την άποψη της Επιτροπής, συνέπεια του σκοπού που επιδιώκει η κοινοτική ρύθμιση περί κοινωνικής ασφαλίσεως, που αποσκοπεί αποκλειστικά στο να μην υφίστανται οι διακινούμενοι εργαζόμενοι δυσμενείς συνέπειες όταν επωφελούνται της ελεύθερης κυκλοφορίας που εξασφαλίζει η Συνθήκη.

Επί του τετάρτου ερωτήματος

Ο *Αθανασόπουλος* και η *Δεφίγκου* θεωρούν ότι οι πρακτικές δυσχέρειες που προκαλεί η χορήγηση συμπληρώματος παροχών σε αιτούντες που κατοικούν στην Ελλάδα οφείλονται σε προβλήματα δομής της ελληνικής διοικήσεως και σε δομικές αδυναμίες που ενυπάρχουν στο ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως. Υποστηρίζουν ότι, ελλείψει ρητής κοινοτικής διατάξεως, οι δυσχέρειες αυτές — και ιδίως αυτές που αφορούν την εξέταση των φακέλων και τη συγκέντρωση και εκτίμηση των πληροφοριών σχετικά με την κατάσταση των αιτούντων — πρέπει να αντιμετωπιστούν με την εφαρμογή των νομικών αρχών στις οποίες στηρίζονται οι κοινοτικοί κανονισμοί (όπως, κατά την άποψη του Αθανασόπουλου και της Δεφίγκου, η αρχή «εν αμφιβολία υπέρ του διακινουμένου εργαζομένου») ή νομικών αρχών που είναι κοινές στα κράτη μέλη (όπως η αρχή σύμφωνα με την οποία οι διαδικαστικές πλημμέλειες που δεν καταλογίζονται στον εργαζόμενο δεν παράγουν δυσμενείς συνέπειες έναντι αυτού· βλ. την απόφαση της 12ης Μαρτίου 1987, 22/86, Rindone, Συλλογή 1987, σ. 1339).

Η *Falcone* και ο *Lorenzo-Bozosa* δεν υπέβαλαν παρατηρήσεις επί του ερωτήματος αυτού.

Οι *Giganti* και *Palermo* θεωρούν ότι είναι ισχυρές οι διατάξεις της αποφάσεως 129 περί της διαδικασίας που πρέπει να εφαρμοστεί για τον υπολογισμό του ποσού του συμπληρώματος παροχών. Υπογραμμίζουν εξάλλου ότι η έννοια του αρμόδιου φορέα που χρησιμοποιείται στην απόφαση αυτή μπορεί να διευκρινιστεί με τη βοήθεια του παραρτήματος 2, και ενδεχομένως του παραρτήματος 3, του κανονισμού 574/72, που προαναφέρθηκε.

Η *Γερμανική Κυβέρνηση* θεωρεί ότι το τέταρτο ερώτημα δεν είναι κρίσιμο για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Επισημαίνει ότι κατέθεσε πρόταση τροποποιήσεως της αποφάσεως 129.

Η *Ιταλική Κυβέρνηση* δεν υπέβαλε παρατηρήσεις επί του ερωτήματος αυτού.

Η *Επιτροπή* υποστηρίζει ότι, λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που προτείνει να δοθεί στο τρίτο ερώτημα, δεν είναι αναγκαίο να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αν η απόφαση 129 αρκεί για τον καθορισμό του δικαιώματος συμπληρώματος παροχών, όταν αυτό καθορίζεται βάσει επιδόματος τέκνου, το ποσό του οποίου εξαρτάται από το εισόδημα των ενδιαφερομένων. Υπογραμμίζει, εξάλλου, ότι η απόφαση 129 δεν έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα ως προς τους αρμόδιους εθνικούς φορείς στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, αλλά διευκολύνει απλώς την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου (βλ. απόφαση της 14ης Μαΐου 1981, 98/80, Romano, Συλλογή 1981, σ. 1241). Εξάλλου, υποστηρίζει ότι το γεγονός ότι οι διατάξεις της αποφάσεως αυτής δεν είναι αρκετές για να αντιμετωπιστεί το σύνολο των πρακτικών δυσχερειών που γεννά η εφαρμογή του κανονισμού 1408/71 δεν απαλλάσσει τους εθνικούς φορείς από την υποχρέωση που τους επιβάλλει ο κανονισμός αυτός να χορηγήσουν, ενδεχομένως, συμπλήρωμα παροχών (βλ. την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1988, 20/85, Roviello, Συλλογή 1988, σ. 2805).

T. F. O'Higgins
εισηγητής δικαστής